

Slaughter & Schrems

25 In 2013 besloot Spanje verschillende toezicht-houders te fuseren. Toezicht op de gereuleerde markten mededinging, telecom, energie en post kwamen onder één dak, de Comisión Nacional de los Mercados y la Competencia (CNMC).¹ In september 2013 noemde Bernardo Lorenzo, voorzitter van de fuserende Spaanse telecomautoriteit, de samensmelting in een toespraak 'drastisch en traumatisch'.² Een maand later werd hij bij koninklijk besluit met onmiddellijke ingang ontslagen. Het is onbekend of er een verband is tussen zijn uitspraken en het ontslag. Duidelijk is wel dat hem ruim voor het einde van zijn ambtstermijn de wacht werd aangezegd.

Lorenzo liet het er niet bij zitten. De Spaanse wet bevatte een limitatieve opsomming van ontslaggronden. Fusie behoorde daar niet toe. De hoogste Spaanse rechter stelde prejudiciële vragen aan het HvJ EU over de uitleg van de Kaderrichtlijn, waarvan de Spaanse wet een implementatie vormde.³

Het HvJ EU wees erop dat de Uniewetgever toezicht-houders heeft willen beschermen tegen ontslag. Toezicht-houders moeten worden beschermd tegen 'externe interventie of politieke druk' die hun onafhankelijkheid aantasten, aldus het HvJ EU. Het oordeelde dat wanneer een individueel lid kan worden ontslagen om een andere reden dan die wettelijk zijn vastgelegd, dit de onafhankelijkheid en autoriteit van de toezichthouder aantast.⁴

De scheiding der machten wordt doorgaans in kleine stappen aangetast. Met subtiele maatregelen, die op het eerste gezicht geschikt lijken voor een ander doel dan de werkelijke reden van invoering. Verlaging van de pensioenleeftijd van rechters, een nieuw tuchtcollege, hervormingen bij de publieke omroep, een Tweede Kamerlid dat kritiek uit op een rechterlijke uitspraak. Ogenschijnlijk onschuldig en verdedigbaar. Je gaat het pas zien als je het doorhebt.

Trump opereert niet in de duisternis, maar op klaarlichte dag. Het ontslag van Rebecca Slaughter van de Federal Trade Commission (FTC) was niet gebaseerd op een wettelijke grondslag. Ze werd per e-mail ontslagen omdat haar aanstelling onverenigbaar was met het beleid van Trump, 'so you're removed, effective immediately'.⁵

Slaughter liet het er niet bij zitten. Ze werd gesteund door een precedent uit 1935 van het Hooggerechtshof. In *Humphrey's Executor* vocht FTC-commissaris William Humphrey zijn ontslag door de Democraat Roosevelt met succes aan.⁶ Het Hooggerechtshof oordeelde unaniem dat de president niet het onbegrensde recht heeft FTC-commissarissen te ontslaan. '[O]ne who holds his office only during the pleasure of another cannot be depended upon to maintain an attitude of independence against the latter's will.'

Ruim negentig jaar later denkt de conservatieve meerderheid van het Hooggerechtshof er heel anders over. 'What text, history, and structure settle, our precedent confirms - the President may remove his subordinates at will.'⁷ Het Hooggerechtshof verdedigt deze ommezwaai met het argument dat in 1935 de FTC voornamelijk 'quasi-judicial and quasi-legislative' was, terwijl de FTC anno 2026 voornamelijk wetgeving zou moeten uitvoeren. In een vlammende *dissent* schrijft rechter Sotomayor dat Trump nu meer macht heeft dan de Engelse Koning ooit had. 'Put simply, today the majority reshapes our Government. Dozens of independent commissions are now likely to become purely

executive agencies, shifting tremendous power over broad swaths of American life into the President's hands (...).'

Sotomayor voorspelt dat de uitspraak tot chaos zal leiden. Je hebt daar geen glazen bol voor nodig. Op 9 juli jl. ontsloeg Trump de laatste leden van de onafhankelijke verkiezingscommissie, die onder meer toezicht houdt op de verschillende manieren waarop Amerikaanse burgers hun stem kunnen uitbrengen. Het ontslag komt enkele maanden voor de tussentijdse verkiezingen in november dit jaar.

Het zal niet alleen tot chaos in de VS leiden. Ook de trans-Atlantische verhoudingen komen met de uitspraak onder hoogspanning. Verschillende Unierechtelijke instrumenten voor samenwerking met de VS zijn gestoeld op de gedachte dat het toezicht in de VS onafhankelijk is. Met name het internationale verkeer van persoonsgegevens vereist adequaat onafhankelijk toezicht. De AVG schrijft voor dat persoonsgegevens alleen aan derde landen mogen worden doorgegeven wanneer die landen beschikken over een passend beschermingsniveau. Artikel 45 lid 2 sub b AVG bepaalt dat de Commissie bij de beoordeling of een derde land een passend beschermingsniveau waarborgt, onder meer beoordeelt of dat land beschikt over onafhankelijke toezichthoudende autoriteiten.

De Oostenrijkse staatsburger Max Schrems heeft al twee arresten van het HvJ EU op zijn naam staan. In beide zaken wist hij met succes het door de Commissie en de VS opgetuigde regime voor doorgifte van gegevens aan de VS aan te vechten. In *Schrems II* oordeelde het HvJ EU dat de waarborgen in het zgn. Privacyschild onvoldoende waren, onder meer omdat de door de VS aangestelde privacy-schildombudsman niet daadwerkelijk onafhankelijk was.

Na het arrest is de Commissie in gesprek gegaan met de Amerikanen, op zoek naar nieuwe waarborgen. Wat betreft de vereiste onafhankelijkheid werd die onder meer gevonden bij, u raadt het al, de FTC. De toezichthouder wordt in het adequaatheidsbesluit van juli 2023 maar liefst 272 keer genoemd; de Commissie benadrukt dat de FTC een onafhankelijke instantie is en dat de commissarissen alleen op limitatieve gronden kunnen worden ontslagen.⁸

Een dag na de uitspraak in *Slaughter* werd de Commissie verzocht om stappen te nemen om op ordentelijke wijze de mogelijkheid om persoonsgegevens door te geven op grond van het adequaatheidsbesluit te beëindigen. U begrijpt wel wie dat deed. Max Schrems.

Christiaan Alberdingk Thijm

1. In Nederland vond in hetzelfde jaar een vergelijkbaar traject plaats waarbij OPTA, NMa en de Consumentenautoriteit samen opgingen tot de ACM.

2. El País, *El presidente de la CMT critica la creación "traumática" del superregulador*, 3 september 2013, elpais.com/economia/2013/09/03/actualidad/1378218973_399751.html#?

3. Richtlijn 2002/21/EG, inmiddels vervangen door Richtlijn 2018/1972, waarvan artikel 8 de politieke onafhankelijkheid regelt.

4. HvJ EU 19 oktober 2016, ECLI:EU:C:2016:780, r.o. 47. Voor Lorenzo liep het dus goed af; hij bleef tot 2025 toezichthouder bij de CNMC.

5. Vanderbilt University, *Rebecca Slaughter on "Being an Inconvenient Woman in an Independent Agency"*, 8 april 2026, law.vanderbilt.edu/rebecca-slaughter-an-inconvenient-woman-in-an-independent-agency/

6. US Supreme Court, 27 May 1935, supreme.justia.com/cases/federal/us/295/602/

7. US Supreme Court, 26 June 2026, supreme.justia.com/cases/federal/us/609/25-332/

8. Uitvoeringsbesluit (EU) 2023/1795 van de Commissie van 10 juli 2023.